

Ἕνας θίασος δύσκολα ἀντέχει σὲ δυὸ ἀλλεπάλληλα ἀποτυχίες ὁλοκληρωτικές, σὲ δυὸ ὁμόφωνες καταδίκες τοῦ κοινοῦ καὶ τῆς κριτικῆς. Ἡ κοινὴ γνώμη τὸν κατατάσσει ἔξω ἀπὸ τὸν κύκλο τοῦ ἐνδιαφέροντός της. Πῶς δὲν κατάλαβε ὁ κ. Καροῦσος ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὴν κάθετη καὶ ἐντελῶς δικαιολογημένη πτώση τῶν «Ἀθλίων» ἔπρεπε νὰ εἶναι πολὺ προσεχτικὸς στὴν ἐκλογή τοῦ νέου ἔργου τοῦ θὰ παρουσίαζε; Φοβοῦμαι ὅτι εἶναι θύμα τῆς φιλοδοξίας του νὰ ἀναστήσει τοὺς «Ἐνωμένους Καλλιτέχνες». Ἐξήγησα σὲ προηγούμενόν μου κριτικὸ σημεῖωμα γιατί θεωρῶ τὴν προσπάθεια αὐτὴ τουλάχιστον (ἂν θελήσουμε νὰ τὴν χαρακτηρίσουμε μὲ ἐπιείκεια) ἀνόητη. Ἡ μήπως ἀρέσει στὸν κ. Καροῦσο νὰ ἡρωοποιηθεῖ μὲ τὴν τυφλὴ του πειθαρχία στὰ μάτια τοῦ Κόμματος στὸ ὅποιο ἀνήκει, καὶ τὸ ὅποιο ἐπιδιώκει κι ἐπιτυχάνει ἅμα κυριαρχήσει κι ἐπιβάλλει τὴ διχτατορία του—ἀλλὰ μόνο τότε—νὰ καθυποτάξει καὶ τὴν Τέχνη, καὶ ἔτσι νὰ τὴν ἐξευτελίσει καὶ νὰ τὴν ἐξαφανίσει;

Εἶναι βέβαια παραδεγμένο ὅτι εἶναι πολὺ δύσκολο νὰ ξέρει κανένας ἐκ τῶν προτέρων. πρὶν ἀπὸ τὴν παράσταση, ὅτι ἔνα θεατρικὸ ἔργο θὰ σταθεῖ στὴ σκηνή· καὶ οἱ πρὸ ἔμπειροι μποροῦν νὰ ἀπατηθοῦν στίς προβλέψεις τους. Ἀλλ' ὅπωςδήποτε τὰ περιθώρια ἔπου χωρεῖ τὸ σφάλμα δὲν εἶναι κι ἀπεριόριστα. Ἄν ἓνα ἔργο ἔχει ὀρισμένα προσόντα, μπορεῖ νὰ μὴ δείξει ἀμέσως στὴν ἀνάγνωση ὅτι τοῦ λείπει ἡ θεατρικότητα,

ὅτι τοῦ λείπουν τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποῦ θὰ τὸ συνδέσουν μὲ τὸ θεατρικὸ κοινόν. Ποιὰ εἶναι τὰ προσόντα τοῦ «Ἀνάποδα ἑνας κόσμος» ποῦ ἀπέκρυψαν τὴ βασικὴ, τὴν κατηγορηματικὴ του ἐλαττωματικότητά; Νομίζω ὅτι ἕνας ὁποιοσδήποτε ἀναγνώστης, κι ἂς μὴν ἦταν καθόλου εἰδικευμένος, ἀρκεῖ νὰ ἦταν κάπως ἐπαρκής, θὰ μπορούσε εὐκόλα νὰ εἶχε πληροφορήσει τὸν κ. Καροῦσο, ἀφοῦ φαίνεται ὅτι δὲν εἶναι ὁ ἴδιος σὲ θέση νὰ κάνει μόνος του αὐτὸ τὸν ἐλεγχο, γιὰ τὴν ὑποδοχὴ ποῦ ἀνέμενε τὸ «Ἀνάποδα ἑνας κόσμος», ἂν ἀποφάσιζε νὰ τὸ ἀνεβάσει στὴ σκηνή.

Ὁ κ. Κοτζιᾶς, ἅμα πρωτοεμφανίσθηκε στὸ θέατρο πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια, ἔδειξε ὅτι εἶχε κάποιο ταλέντο. Τὸ πρωτόλειό του, «Τὸ ξύπνημα», εἶχε, πλὴι στίς σημαντικὰς του ἀτέλειες, ζέση. Τὸ ταλέντο ὅμως αὐτό, εἴτε γιὰτὶ δὲν ἦταν παρὰ μόνον ἑνας ἀπὸ κείνους τοὺς σπινθῆρες ποῦ ἀναδίνει μιὰ στιγμή ἢ νεότητά καὶ ὕστερα σβήνουν, εἴτε γιὰτὶ ἔπαθε μιὰ παροδικὴ ἐκλειψὴ καὶ πρόκειται καὶ πάλι νὰ προβάλει (ἀλλ' αὐτό, γιὰ τὴν ὥρα, δὲν μπορούμε νὰ τὸ ξέρουμε κι οὔτε ἐνδιαφέρει, μπορούμε μόνον νὰ τὸ θεωρήσουμε ἀπίθανο), εἶναι τώρα ἐντελῶς ἐξαφανισμένο. Ὁ κ. Κοτζιᾶς μοιάζει στὸ «Ἀνάποδα ἑνας κόσμος» νὰ ἀγνοεῖ καὶ τοὺς στοιχειωδέστερους κανόνες, τὸ ἄλφα βήτα τῆς θεατρικῆς τεχνικῆς. Διανοήθηκε νὰ παρουσιάσει σὲ δυὸ πράξεις, ποῦ δὲν ἀκολουθοῦν ἢ μιὰ τὴν ἄλλη ἀλλὰ τοποθετοῦνται ἢ μιὰ παρὰλληλα στὴν ἄλλη, τὴν ἴδια δρᾶση τῶν προσώπων του ἰδωμένη μόνον μέσ' ἀπὸ διαφορετικὰ πρίσματα.

Τὸ τέχνασμα τοῦτο εἶναι κατηγορηματικὰ ἀντιθεατρικόν, καὶ δὲν πιστεύω ὅτι ὁποιαδήποτε τεχνοτροπία θὰ μπορέσει ποτὲ νὰ τὸ ἐπιβάλλει. Γιὰτὶ ὁ θεατῆς (ποῦ γνωρίζει ποιὲς ἀκριβῶς θὰ εἶναι οἱ εἰσοδοὶ καὶ οἱ ἐξοδοὶ τῶν προσώπων, καὶ ἡ κεντρικὴ γραμμὴ τῆς συνομιλίας τους, ἔστω κι ἂν ἀκοῦει κάποιες παραλλαγές) καταλαμβάνεται αὐτόματα ἀπὸ ἀφόρητὴ πλήξη καὶ ἀκατανίκητὴ ὑπνηλία. Γιὰ νὰ κεντρισθεῖ κάπως καὶ νὰ ἀποσπασθεῖ ἀπὸ τὴν ἀπάθεια, θὰ ἔπρεπε τουλάχιστον—ἂν καὶ δὲν

είναι καθόλου βέβαιο ότι και τὸ ἀντιστάθμισμα αὐτὸ θὰ ἦταν ἄρκετό—ὁ διάλογος νὰ εἶναι ἐξυπνότατος, νὰ σπινθηρίζει ἀδιάλειπτα. "Ὅ,τι ὅμως ἀπουσίαζε ἀπὸ τὸ «'Ανάποδα ἑνας κόσμος», μαζί μὲ πολλὰ ἄλλα, εἶναι κάθε ἔχνος πνεύματος. Ἡ μιὰ κοινοτοπία ἐπισωρευότανε πάνω στὴν ἄλλη, καὶ διακοπτότανε μόνο ἀπὸ μερικά ἐπινοήματα ποὺ ὁ κ. Κοτζιάς μοιάζει νὰ τὰ θεωρεῖ πρωτοποριακά, ἀλλὰ ποὺ ἀνήκουν ὅλα στὰ πειράματα τοῦ 1920, ποὺ τὰ περισσότερα ἔχουν καταδικασθεῖ κι ἐξαφανισθεῖ ἀπὸ τὸ σημερινὸ Θέατρο. Ὁ κ. Κοτζιάς παρουσίασε μὲ ἀξιώσεις πρωτοπορίας μιὰ ἀργοπορία τριάντα ἐτῶν.

Κατόρθωσε τουλάχιστον ὁ κ. Κοτζιάς νὰ ἀποδείξει, ἔστω καὶ μόνο στοὺς ἐπαρκεῖς θεατὰς, στοὺς θεατὰς τοὺς προικισμένους μὲ δξυδέρκεια, ὅτι κι ἂν τὸν πρόδωσε ἡ μορφοποίηση, ὑποστηρίζει πίσω ἀπ' αὐτὴν μὲ κάποια πειστικότητα τὴ θέση του; Οὐτε αὐτό. Τὸ συμπέρασμα στὸ ὁποῖο καταλήγουμε ἀφοῦ δοῦμε τὸ «'Ανάποδα ἑνας κόσμος», εἶναι ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο ἀπὸ κεῖνο στὸ ὁποῖο ἦταν πρόθεση (τὴν πρόθεση τὴ μαρτυροῦν διάφορα σημεῖα τῆς σάτιρας ὅπου τὸ νόημα μεταδίνεται ἄμεσα) τοῦ συγγραφέα νὰ μᾶς ὁδηγήσει. Ὁ κ. Κοτζιάς θέλησε νὰ μᾶς δείξει ὅτι στὸ σημερινὸ ἀστικὸ καθεστῶς κυριαρχεῖ ἡ ὑποκρισία, καὶ νὰ τὴν καυτηριάσει. (Ἀσφαλῶς δὲν ἐκβιάζει κλειστὲς πόρτες, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἔχει σημασία, γιατί κανένα θέμα ποτὲ δὲν ἐξαντλεῖται, καὶ κάθε συγγραφέας μπορεῖ νὰ τ' ἀνανεώσει.) Τί ὅμως μᾶς παρουσιάζει; Στὴν πρώτη πράξη, ἀνθρώπους ποὺ συζοῦν ὁμαλά· στὴ δεύτερη πράξη, σηκώνει τὸ παραπέτασμα τῆς ὑποκρισίας, κι ἀγνοώντας ἐντελῶς ὅτι οἱ ἄνθρωποι εἶναι πολυσύνθετοι, μᾶς ἐμφανίζει τὰ ἴδια αὐτὰ πρόσωπα κατηγορηματικὰ νὰ ἀλληλομισοῦνται, νὰ μὴν ἔχουν ἄλλο στὸ νοῦ παρὰ τὸν ἐγωισμό τους, τὸ προσωπικὸ τους συμφέρον καὶ τὸ πῶς θὰ ἐξοντώσουν ὁ ἑνας τὸν ἄλλο· ὅλοι ἀλληλοξυσχίζονται. Καὶ σκεπτόμαστε: «Ἄν ἡ ὑποκρισία ἐπιτυγχάνει νὰ ἐξασφαλίσαι τὴ συμβίωση τῶν ἀνθρώπων, τὸν περιορισμὸ καὶ τὴν ἐξουδετέρωση τῶν ταπεινῶν παθῶν τους καὶ τῆς θηριω-

δίας τους, τότε χαλάλι της! 'Ο κ. Κοτζιάς, θέλοντας να κατηγορήσει την κοινωνία, καταδίκασε τον "Ανθρωπο".

Τὴν ἀπογοήτευση ἀπὸ τὸ ἔργο δὲν τὴ διασκέδασε τουλάχιστο μιὰ καλὴ ἐρμηνεία· ὁ Θίασος Καρούσου δὲ διαθέτει ἡθοποιούς μὲ δημιουργικὲς ικανότητες. Μόνο ὁ κ. Δαμιανὸς ξεχωρίζει στὸ συγκρότημα. Ἐπαιξε πάλι τὸ μικρὸ του ρόλο μὲ πολὺ μπρίο καὶ μὲ πολλὴ λάμψη. Οἱ ἄλλοι ἡθοποιοὶ γιὰ νὰ γίνουν ἐμφανίσιμοι θὰ χρειάζονταν μιὰ πολὺ προσεχτικὴ διδασκαλία. Ἄλλ' ὁ Θίασος Καρούσου, εἴτε γιατί δὲν ἔχει, καθὼς ὑποχρεώνεται νὰ ἀνεβάζει ἀλλεπάλληλα τὰ ἔργα, καιρὸ γιὰ ἀρκετὲς πρόβες, εἴτε γιατί στερεῖται ἀπὸ ἐπιτετεία, ἀφήνει τὸν κάθε ἡθοποιὸ νὰ κάνει στὴ σκηνὴ ὅ,τι θέλει κι ὅ,τι τοῦ ἀρέσει. Τὸ ἀποτέλεσμα; Νομίζουμε ὅτι μεταφερόμαστε σὲ μιὰ παράσταση ἀργοπορημένη τριάντα ἢ καὶ περισσότερα χρόνια. Ἐνῶ στὴν πρώτη πράξη ὁ κ. Καροῦσος, γιὰ νὰ ἀποδείξει ὅτι φορεῖ τὴ μάσκα τῆς ὑποκρισίας κι ὅτι εἶναι ψεύτικος, ἔπαιζε στυλιζαρισμένα, οἱ ἄλλοι ἡθοποιοὶ ἔπαιζαν ρεαλιστικά, ρεαλιστικότερα. Τὸ σχηματοποιημένο παίξιμο τοῦ πρωταγωνιστοῦ, καθὼς δὲν πλαισιωνότανε, ἔμοιαζε ἐπιτηδευμένο κι ἐνοχλητικὰ παράφωνο. Δὲν ἀποκομίσουμε ἀπ' αὐτὸ καμιὰν ἄλλη ἐντύπωση.